

«ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ»
ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվան
Տնտեսագիտության ինստիտուտի տնօրեն,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ,
տնտեսագիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

Վ.Լ.Հարությունյան
07 հոկտեմբերի 2020թ.

Կ Ա Ր Ծ Ի Ք
ԱՌԱՋԱՏԱՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ

Զարմիկ Վահանի Մելիքյանի «Ներդրումային միջավայրի բարելավման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետության սննդարդյունաբերության ոլորտում» թեմայով ատենախոսության վերաբերյալ՝ ներկայացված Ը.00.02 - «Տնտեսության, նրա ոլորտների տնտեսագիտություն և կառավարում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար

Մասնակցում էին՝ Վլադիմիր Հարությունյան՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, տնտեսագիտ. դոկտոր, պրոֆ., Ռոբերտ Սարինյան՝ տնտեսագիտ. դոկտոր, պրոֆ, Տիգրան Հարությունյան՝ տնտեսագիտ. դոկտոր, դոցենտ, Քրիստինե Բաղդասարյան՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, դոցենտ, Մերի Մանուչարյան՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, Սվետլանա Դալլաքյան՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, Լիլիթ Սարգսյան՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, Բելլա Գաբրիելյան՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, Գևորգ Հարությունյան՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, Տաթևիկ Փարսադանյան՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, Գրիգոր Մանուկյան՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, Եվգենյա Հակոբյան՝ տնտեսագիտ. թեկնածու, Շողեր Պողոսյան՝ տնտեսագիտ. թեկնածու

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԹԵՄԱՅԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սննդարդյունաբերության ոլորտի ներդրումային միջավայրը գնահատվում է նաև իր առանձնահատուկ բնութագրիչներով: Ներդրումային գործունեությունից ընդհանրական սպասելիքներից բացի, սննդարդյունաբերությունում ներդրումները մոտիվացվում են նաև տարածաշրջանային սոցիալ-տնտեսական մակարդակների համահարթեցման, բնապահպանական, ոլորտային շահերի (գյուղատնտեսություն, արդյունաբերություն) ներդաշնակեցման առումով:

Ներդրումային միջավայրում մրցակցային բարձր աստիճանը հանգեցնում է նրան, որ սննդարդյունաբերությունում անհրաժեշտություն է ծագում իրականացնելու ներդրումային ծրագրերի վարկանիշավորում՝ նպատակ ունենալով որակական գնահատականներ տալու ներդրումային միջավայրը ձևավորող առանձին ոլորտներին: Այս առումով, արդիական է համարվում սննդարդյունաբերության ներդրումային ոլորտային միջավայրը ձևավորող բաղադրիչների գնահատման շրջանակում համեմատական վերլուծությունների և բենչմարքինգի իրականացումը, ինչպես նաև ներդրումային ուղղությունների գերակայությունների բացահայտումը:

Հայաստանի Հանրապետության սննդարդյունաբերության ոլորտում ներդրումային ռիսկերի կառավարման մեխանիզմը դեռևս արդյունավետ չեն գործում, ինչը հնարավորություն չի ընձեռում իրականացնելու ռիսկերը ձևավորող հավանական վնասների դիվերսիֆիկացված փոխհատուցում «գյուղատնտեսական մթերքների արտադրություն - վերամշակում – իրացում» տնտեսական գործունեության շղթայում: Այս առումով անհրաժեշտություն է ծագում ներդրումային ռիսկերը չափել և գնահատել պարենի մատակարարման և վերամշակման տեխնոլոգիական շղթայի շահառուների նպատակադրումների հասանելիության իրատեսությամբ, դրանով իսկ ներազդեցության լծակներ կիրառելով ներդրումային միջավայրի ձևավորման որակական բարելավումների վրա:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Հետազոտության նպատակն է հանդիսացել ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետության սննդարդյունաբերության ոլորտում ներդրումային միջավայրի բարելավման ուղիները, որոնք կնպաստեն ներդրումային ոլորտային ծրագրերի արդյունավետ կառավարման իրագործմանը և ներդրումների գծով հիմնավոր կառավարչական որոշումների կայացմանը:

Ելնելով հետազոտության նպատակից, ատենախոսությունում առաջադրվել են հետևյալ խնդիրները.

- բացահայտել սննդարդյունաբերության զարգացման ռազմավարությունից բխող ՀՀ ներդրումային միջավայրի բարելավման ուղիները, վերհանել մրցակցային ներդրումային գործունեության հնարավորությունները սննդարդյունաբերության ոլորտում,
- դասակարգել սննդարդյունաբերության ներդրումային միջավայրի ձևավորման վրա ազդող գործոնները՝ ըստ ներդրումային գործունեության վրա ներազդեցության աստիճանի,

- մշակել ներդրումային ծրագրերի վարկանիշավորման համակարգ՝ հնարավորություն ստեղծելով ներդրումային միջավայրը ձևավորող բաղադրիչների գնահատման արդյունքում բացահայտելու ներդրումային ուղղությունների գերակայությունները սննդարդյունաբերության ոլորտում,

- մշակել սննդարդյունաբերության ոլորտի ներդրումային ռիսկերի կառավարման կառուցակարգ՝ ուղղված ներդրումային ծրագրերի իրականացման արդյունքում առաջացող հավանական վնասների գնահատմանը,

- հիմնավորել սննդարդյունաբերության ոլորտի ներդրումային միջավայրի կառավարման հայեցակարգային մոտեցումներ, հիմնված ոչ միայն ներդրումների ֆինանսատնտեսական հատույցի, այլև այդ գործընթացին առնչվող ներքին ու արտաքին շահառուների սոցիալ-տնտեսական սպասումների վրա:

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐՈՒՅԹԸ

Ատենախոսությունում իրականացված հետազոտությունների ու վերլուծությունների հիման վրա ստացվել են որոշակի գիտական արդյունքներ, որոնցից գիտական նորույթ են հանդիսանում.

- բացահայտվել են սննդարդյունաբերության ոլորտում ներդրումային միջավայրի վրա ազդող գործոնները, գնահատվել է ներդրումային միջավայրի վրա դրանց ազդեցության աստիճանը՝ ուղղված արդյունավետ կառավարչական որոշումների ընդունմանը,

- ներդրումային ծրագրերի իրականացման առաջնահերթությունների ընտրության նկատառումներով մշակվել է ներդրումային ծրագրերի վարկանիշավորման համակարգ,

- մշակվել է Հայաստանի Հանրապետության սննդարդյունաբերության ոլորտի ներդրումային ռիսկերի կառավարման կառուցակարգ՝ ուղղված ներդրումային ծրագրերից բխող հավանական վնասների կանխարգելմանը «գյուղատնտեսական մթերքների արտադրություն - վերամշակում - իրացում» տնտեսական գործունեության շղթայում,

- մշակվել են Հայաստանի Հանրապետության սննդարդյունաբերության ներդրումային միջավայրի կառավարման հայեցակարգային մոտեցումներ:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ներածությունը նվիրված է թեմայի արդիականության, ուսումնասիրության նպատակին և խնդիրներին, ներկայացված են գիտական նորույթը և եզրահանգումները, ինչպես նաև գործնական արդյունքները և առաջարկությունները:

Ատենախոսության **առաջին**՝ «Ներդրումային միջավայրի ձևավորումը Հայաստանի Հանրապետության սննդարդյունաբերության ոլորտում» **գլխում** վերլուծվում է ՀՀ ներդրումային միջավայրի գրավչության աստիճանը սննդարդյունաբերության ոլորտում:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ Հայաստանի Հանրապետության վերամշակող արդյունաբերության կառուցվածքում սննդարդյունաբերությունը զբաղեցնում է ամենամեծ տեսակարար կշիռը՝ մոտ 50%: Սննդամթերքի արտադրությանը բաժին է ընկնում վերամշակող արդյունաբերության 39%, իսկ խմիչքների արտադրությանը՝ 11%:

Ատենախոսության **երկրորդ**՝ «Հայաստանի Հանրապետության սննդարդյունաբերությունում ներդրումային միջավայրի որակական գնահատման հիմնախնդիրները» **գլխում** իրականացվել է սննդարդյունաբերության ոլորտի ներդրումային ներուժի գնահատում և ներկայացվել են ներդրումային միջավայրի և ներդրումային ծրագրերի որակի վարկանիշային գնահատման մոտեցումները:

Ատենախոսության **երրորդ**՝ «Ներդրումային միջավայրի կառավարման բարելավման հիմնախնդիրների լուծման ուղիները Հայաստանի Հանրապետության ագրոպարենային համակարգում» **գլխում** քննարկվել են ագրոպարենային համակարգի ներդրումային ռիսկերի գնահատման և ներդրումային միջավայրի կառավարման հայեցակարգային հիմնախնդիրները:

Ագրոպարենային համակարգի անխափան և արդյունավետ գործունեության գրավականներից է հանդիսանում դրա գործունեության անընդհատությունը, որը Հայաստանի Հանրապետությունում հաճախ խաթարվում է, հիմնականում կապված գյուղատնտեսության ռիսկայնության և գնագոյացման անորոշության հետ: Նման

Տեսամթերոդաբանական վերլուծությունների և Հայաստանի Հանրապետության սննդարդյունաբերության ոլորտում ներդրումային միջավայրի ուսումնասիրությունների հիման վրա կատարվել են մի շարք եզրակացություններ և ներկայացվել են առաջարկություններ ներդրումների կառավարման բարելավման ուղղությամբ:

ԴԻՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

1. Գլուխ 3-ը վերնագրված է «Ներդրումային միջավայրի կառավարման բարելավման հիմնախնդիրների լուծման ուղիները ՀՀ ագրոպարենային համակարգում», սակայն ենթահարցերը լուծման ուղիներ չեն ներկայացնում:
2. Գծապատկեր 1.1.6-ում նպատակահարմար կլիներ 2017թ.-ի տվյալների փոխարեն ներկայացնել 2018թ.-ի տվյալները, քանի որ աշխատանքում ներկայացված մյուս աղյուսակները ներկայացված են 2018թ.-ի տվյալներով և ընդհանուր եզրահանգումներ անելու համար ավելի ճիշտ կլիներ:

3. Աղյուսակ 3.3.1.-ում ներկայացված SWOT վերլուծությունը ներկայացված է թերություններով, որն ավելի նպատակահարմար կլիներ չներառել աշխատանքում:
4. Ատենախոսության ենթագլուխ 3.2-ի՝ «Ներդրումային ռիսկերի կառավարման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետության սննդարդյունաբերության ոլորտում» աղյուսակ 3.2.1-ում ներկայացված է «Պահուստային կապիտալի մասնաբաժինը ՀՀ սննդարդյունաբերության ոլորտի կազմակերպություններում 2018թ.» ընդամենը 10 կազմակերպության օրինակով: Նույն ենթագլխում հեղինակը պնդում է որ. «Ներկայումս ՀՀ սննդարդյունաբերության ոլորտի կազմակերպությունների մեծամասնությունում պահուստային կապիտալի մասնաբաժինը կամ չափազանց փոքր է, կամ ընդհանրապես բացակայում է»: Անհասկանալի է, թե ինչի՞ հիման վրա է արվել վերոնշյալ եզրահանգումը:
5. Եզրակացությունները տեսական բնույթ են կրում, չեն բխում աշխատանքի խնդիրներից, և աշխատանքն ավելի կշահեր, եթե ներկայացվեր որևէ ներդրումային ծրագիր և հաշվարկվեր դրա արդյունավետությունը:
6. Հավելված 3-ում ներկայացվել են «ՀՀ սննդամթերքի արտադրության ոլորտում ներդրումային միջավայրի որակական բնութագրիչների գնահատման հարցման արդյունքները», սակայն նշված չէ, թե ի՞նչ մեթոդաբանությամբ են իրականացվել հարցումները:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ատենախոսության վերաբերյալ կատարված դիտողությունները չեն անդրադառնում հետազոտության գիտական արժեքի վրա և չեն նսեմացնում ատենախոսության գիտական արժեքն ու ստացված արդյունքների նշանակությունը և բացասական ազդեցություն չեն թողնում հետազոտության ընդհանուր գնահատականի վրա:

Ատենախոսության հիմնական արդյունքներն ունեն ինչպես տեսական, այնպես էլ կիրառական նշանակություն, այն ավարտուն հետազոտություն է, որտեղ առաջադրված հիմնախնդիրները, դրանց ուսումնասիրության մեթոդաբանությունը և իրականացված հետազոտությունները կատարված են պատշաճ մակարդակով:

Ատենախոսությունն ավարտուն գիտական հետազոտություն է, որտեղ կատարված վերլուծություններից բխող եզրահանգումների և եզրակացությունների հիման վրա արված առաջարկություններն ու հանձնարարականները, ինչպես նաև մշակված մոտեցումները կարող են գործնական կիրառություն գտնել Հայաստանում իրականացվող ներդրումային քաղաքականությունում՝ նպաստելով կազմակերպությունների ներդրումային գործառույթների բարելավմանը, ներդրումային ծրագրերի արդյունավետության գնահատմանը, ներդրումների ոլորտում

կառավարչական որոշումների բարելավմանը:

Ատենախոսության սեղմագիրը համապատասխանում է աշխատանքի բովանդակությանը և իր մեջ ներառում է հիմնական պայմաններն ու արդյունքները: Ատենախոսության հիմնական դրույթները ներկայացված են ինը գիտական հրապարակումներում:

Զարմիկ Վահանի Մելիքյանի «Ներդրումային միջավայրի բարելավման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետության սննդարդյունաբերության ոլորտում» թեմայով ատենախոսությունը համապատասխանում է «Հայաստանի Հանրապետության գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի» 7-րդ կետի պահանջներին, ինչպես նաև թեկնածուական ատենախոսություններին ներկայացվող այլ պահանջների, իսկ հեղինակն արժանի է Ը.00.02 - «Տնտեսության, նրա ոլորտների տնտեսագիտություն և կառավարում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

Ատենախոսությունը քննարկվել է ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտի՝ որպես առաջատար կազմակերպության, «Ատենախոսությունների քննարկման և կարծիքների ներկայացման» հանձնաժողովի նիստում (07.10.2020թ., արձանագրություն թիվ 7):

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվ. ՏԻ գիտ. քարտուղար
գիտաշխատող, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ **Ք. Բաղդասարյան**

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվ. ՏԻ գիտաշխատող,
տնտեսագիտության թեկնածու **Գ. Ոսկանյան**

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի ՏԻ ավագ գիտաշխատող, գիտ. քարտուղար,
տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ **Ք. Բաղդասարյանի** և նույն ինստիտուտի
գիտաշխատող տնտեսագիտության թեկնածու **Գ. Ոսկանյանի** ստորագրությունների
խկությունը «հաստատում են»՝

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվ. ՏԻ տնօրեն,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, տ. գ. դ., պրոֆ. **Վ. Լ. Հարությունյան**
«07» հոկտեմբերի 2020թ.